

VERSLAG

over de werkzaamheden van de Commissie in 1960

Mijnheer de Minister,

De Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie heeft in 1960 in de lokalen van de Universitaire Stichting te Brussel zes afdelingsvergaderingen en drie algemene vergaderingen gehouden. Bovendien heeft de Vlaamse afdeling verscheiden vergaderingen besteed aan de studie van de Nederlandse vorm der straatnamen in de Brusselse agglomeratie.

De volgende lezingen werden gehouden :

1. op de algemene vergaderingen :

É. LEGROS : *De typen van bijenwoningen en hun Gallo-romaanse namen.*

De oude vormen van de bijenwoning : de bijenwoning in de vorm van een staande of liggende boomstam ; de bijenkorf uit gevlochten stekken en met koemest overdekt (van Wallonië en het Rijnland tot bij de Basken) ; de bijenwoning uit stro. De namen kunnen aan de vorm herinneren ; maar zekere namen blijven voortbestaan na verandering van het type van de stok ; meer namen dan men tot dusverre meende, herinneren aan de bijenwoning in de vorm van een boomstam ; sommige kunnen namen van lederen zakken zijn. Het noordelijke type *captoria* (dat in het Germaans is overgenomen) kan zowel aan het vangen van de zwermen doen denken als aan de rol van een vat in 't algemeen.

J. DUPONT : *Claudere vitae diem extremum*.

A. BOILEAU : *De semantische ontleningsprocessen onderzocht aan de hand van enkele Waalse werkwoorden van Germaanse oorsprong* (1).

2. in de Waalse afdeling :

J. HERBILLON : *Toponymes hesbignons* (2).

L. REMACLE, *L'étymologie de GO(H')RÊ « collier du cheval; joug à porteur »*.

É. LEGROS : *Les noms de la « sassoire » (traverse arrière de l'armon)*.

J. HERBILLON : *Toponymes hesbignons (ÉBEN à ESCOPELLERIE)* (3).

L. REMACLE : HOUWER, HIWER « *esquiver* ».

É. LEGROS : *wall. POT, POTE, POTÊ, POTALE*.

3. in de Vlaamse afdeling :

K. RÔELANDTS : *De Antwerpse ingwaeonismen*.

Pottmeijers bekende studie wordt door de spreker kritisch onderzocht en aangevuld met nieuw materiaal. Van de verschillende gevallen die, uit het standpunt van de klankleer en de woordgeografie, als mogelijke ingwaeonismen in aanmerking kunnen komen, blijken de MUIDE(N)-namen voorlopig nog de sterkste bewijskracht te bezitten. Zij zijn in het Antwerpse niet beperkt tot de rechter scheldeoever, maar komen ook voor in het Land van Waas en zelfs langs bijrivieren van de Schelde. In het algemeen worden de Antwerpse ingwaeonismen door de historici als relikten beschouwd, door de taalkundigen echter voor (jongere) migratie-

(1) Verschenen in *Bulletin du Dictionnaire wallon*, 22 (1960), pp. 81-99.

(2) Verschenen in deze *Handelingen*, XXXIII (1959), pp. 25-40.

(3) Verschenen in deze *Handelingen*, XXXIV (1960) pp. 137-164.

of expansieverschijnselen gehouden. In afwachting van verder regionaal onderzoek wordt de voorkeur gegeven aan de interpretatie uit on-Frankische nederzettingen aldaar in de vroege middeleeuwen.

J. LEENEN : *Oorsprong van de plaatsnaam GHETTO.*

Over de etymologie van de Venetiaanse plaatsnaam *Ghetto* (vroegere gedwongen woonplaats van de Joden) bestaat lang geen eensgezindheid. De enen houden ze voor onbekend, de anderen staan meer of minder beslist een van de volgende afleidingen voor : 1. Frans *guet* (komt niet ernstig in aanmerking), 2. *Aegyptus* of *Aegyptius* (behalve formele bezwaren, in beslag genomen voor zigeuners : gypten, gypsies, gitanos), 3. Hebreeuws *ghet* = afzondering (semantische bezwaren), 4. Italiaans *ghetto* = (kanon)gieterij, die eerst op die plaats zou geweest zijn (verschillende formele bezwaren), 5. Italiaans (*bor*)*ghetto*, verkleinwoord van *borgo* = (buiten)buurt (geen formele noch semantische bezwaren). Volgens 1-3 zou de naam achteraf gegeven zijn ; volgens 4-5 zou hij reeds vroeger bestaan hebben : in beide laatste gevallen zou hij door studie van plaatselijke geschiedenis moeten kunnen bevestigd worden.

A. CARNOY : *Toxandria, Aduatuca, Menapii, Haspengouw, Famenne, Testelt, Thiérache* (1).

J. DUPONT : *Etymologische studie over VLAANDEREN, VLAMING en VLAAMS* (2).

A. CARNOY : *Voorgermaans in de Nederlandse toponymie voor de „weide”*.

In de Vlaamse toponymie vindt men elementen uit het Latijn en het Keltisch. Dit is vooral het geval met de talrijke benamingen voor weide. Spreker brengt achtereenvolgens ter sprake : *pascua*, *pacula*, *pabulum*, *pratium*, *sectura*, *angulus*, *campus*, *gabernum*, *brogilus*.

1° *Pascua* (Lat.) vinden wij in het Vlaamse land als *Pesche*, *past*, *pees*. Ook in *Passendale*.

(1) Verschenen in deze *Handelingen*, XXXIV (1960), pp. 31-43, onder de titel *Meer over onze streeknamen*.

(2) Verschenen in deze *Handelingen*, XXXIV (1960), pp. 77-132.

- 2° *Pacula* (Volkslatijn) in *Paelhe, Poix* (te S. Hubert), misschien ook in *Pede* (Anderlecht).
- 3° *Pabulum* in *Pévèle* (Rijsel) en in *Pamel*.
- 4° *Pratum*, zeer verspreid als *pré, prié*; in de Vl. top. in *Praat, preet, Praag* (v. *pradig*, Leuven), *Pradele* en *Pardelle* (Dunderleeuw). Ook *prater, preter* (veldwachter) is een afleiding van *pratum*.
- 5° *Sectura* in *Zittert, Sittard*.
- 6° *Angulus* (bet. hasp. hoek, weide) in *Engeland* (weide).
- 7° *Campus* in *Bulscamp, orscamp* en misschien ook in *Kempen*.
- 8° *Gabernum* in *Gavere*.
- 9° *Brogilus* in *Brielen, Ten Brielen*. De oorspronkelijke betekenis was „omheinde weide”. Leeft voort in een pl. : *Brogel* (*Breugel*).

(In de bespreking werden bezwaren naar voren gebracht in verband met *Angulus*, met de evolutie van *Pabulum* (*pawel > pamel*) en met *Brogel*).

De *samenstelling van de Commissie* is als volgt gewijzigd : de H. Armand BOILEAU is door ministerieel besluit van 16 februari 1960 tot briefwisselend lid van de Commissie benoemd.

Deel XXXIV (1960) van de *Handelingen* bevat — buiten het gewone administratieve gedeelte — toponymische, anthroponymische, dialectologische en etymologische studies door de HH. A. CARNOY, H. VANGASSEN, J. DUPONT, J. HERBILLON en E. RENARD, en de kritische bibliografie „La philologie wallonne en 1959” door de H. É. LEGROS. — Daarnaast heeft de Commissie n° 10 van de « *Mémoires* » laten drukken : Jules HERBILLON, *Éléments espagnols en wallon et dans le français des anciens Pays-Bas*. — Van elk van deze twee werken wordt U met dit verslag een exemplaar toegestuurd.

De uitgaven van de Commissie werden rondgedeeld aan alle instellingen, tijdschriften en personen met wie wij *ruilbetrekkingen* onderhouden. In 1960 werden deze betrek-

kingen uitgebreid tot de Universiteit van Rostock die ons de *Wissenschaftliche Zeitschrift der Universität Rostock, Gesellschafts- und sprachwissenschaftliche Reihe* toestuurt. Zoals gewoonlijk werden vijftientig exemplaren van al onze publicaties van het jaar aan de seminaries voor dialectologie van de vier Belgische universiteiten gezonden, voor de studenten die bijzonder belang stellen in de toponymie en in de dialectologie.

Wat het *Belgisch Repertorium der Familienamen* betreft, heeft de H. O. JODOGNE voor het Waalse landsgedeelte het definitieve handschrift klaargemaakt van een tweede boekdeel dat gewijd is aan het administratieve arrondissement Luik. Dit deel zal in 1961 in druk gegeven worden. — Voor het Vlaamse landsgedeelte werd op het Instituut voor Naamkunde te Leuven het opnemen en definitief rangschikken voor het arrondissement Turnhout beëindigd en tevens een aanvang gemaakt met de bewerking van het materiaal voor het arrondissement Brugge.

In zake *straatnaamgeving* en *-verandering* heeft de Commissie advies uitgebracht als antwoord op vragen uitgaande van de volgende honderd veertig gemeenten : Aalst, Aalter, Aarschot, Acoz, Alleur, Angleur, Baardegem, Bachte - Maria - Leerne, Balegem, Beernem, Beervelde, Bergen, Beveren-Leie, Beyne-Heusay, Bioul, Borgworm, Bornival, Bouge, Boussu, Bousval, Brugge, Brussel, Chaudfontaine, Cortil-Noirmont, Dave, Denderhoutem, Dison, Drongen, Dworp, Ellezelles, Emblem, Esquelmes, Evergem, Fléron, Fontaine-l'Évêque, Fosses, Gesves, Gijzegem, Glons, Goetsenhoven, Gooik, Gozée, Grembergen, Grivegnée, Haacht, Haasdonk, Hamme, Hasselt, Heffen, Hemiksem, Herent, Herstal, Hoei, Hofstade, Hombeek, Houtain - L'Évêque, Humbeek, Ichtegem, Jemappes,

Jemeppe-sur-Sambre, Jeuk, Jodoigne, Kalmthout, Kobbe-
gem, La Louvière, Lanaken, Leeuwegem, Lembeke, Lens-
sur-Geer, Leuze, Liedekerke, Lier, Lille, Limelette, Linden,
Lissewege, Lot, Lovenjoel, Lustin, Malderen, Marcinelle,
Mazy, Meise, Melsele, Merchem, Merksem, Moerzeke,
Morkhoven, Mortsel, Nijlen, Olen, Oudegem, Pellaines,
Plainevaux, Ploegsteert, Raeren, Ramsdonk, Rebecq-
Rognon, Ronse, Rumbek, Rupelmonde, Saintes, Servais,
Sint-Amands, Sint-Genesius-Rode, Sint-Gillis, Sint-Joost-
ten - Node, Sint - Katherina - Lombeek, Sint - Martens -
Bodegem, Sint-Martens-Latem, Sint-Michiels, Sint-Niklaas,
Sint-Ulriks-Kapelle, Soumagne, Stavelot, Tamines, Tavier,
Tellin, Temse, Teralfene, Tongerlo, Turnhout, Uitkerke,
Veerle, Verviers, Villers-aux-Tours, Villers-le-Bouillet,
Vivegnis, Vottem, Wadelincourt, Walhain - Saint - Paul,
Watermaal-Bosvoorde, Weelde, Werbomont, Wiekevorst,
Wijnegem, Wommelgem, Xhendremael, Zedelgem, Zeveren.

*De taalkundige revisie van de geografische namen der
nieuwe stafkaart* uitgegeven door het Militair Geografisch
Instituut betrof zowat 4600 toponiemen uit 225 gemeenten.
In de loop van het jaar 1960 werden door de H. H. J. VAN
DE WIJER de toponymische dossiers van de volgende
zesenzestig gemeenten wetenschappelijk onderzocht en
bewerkt : Berlingen, Borgloon, Brustem, Gors-Opleeuw,
Herten, Hoepertingen, Kerniel, Kutttekoven, Jesseren,
Neerrepn, Vliermaal, Zepperen — Binderveld, Budingen,
Bunsbeek, Drieslinter, Duras, Geetbets, Gorssem, Grazen,
Halen, Halle-Booienhoven, Helen-Bos, Herk-de-Stad, Hoe-
leden, Kersbeek-Miskom, Kortnaken, Melkwezer, Neer-
linter, Nieuwerkerken, Oplinter, Ransberg, Rummen,
Runkelen, St.-Margriete-Houtem, Waanrode, Wijer, Wil-
deren, Wommersom, Zoutleeuw — Alken, Diepenbeek,
Guigoven, Hasselt, Kortessem, Kozen, Romershoven,

Schalkhoven, St.-Huibrechts-Hern, St.-Lambrechts-Herk, Stevoort, Ulbeek, Wellen, Wimmertingen, Wintershoven — Kortijs, Vorsen, St.-Truiden — Helchteren, Heusden, Houthalen, Peer, Vliermaalroot, Zolder en Zonhoven, terwijl de enquête en de studie van de H. J. HERBILLON betrekking hadden op 3095 toponiemen uit honderd negenenvijftig gemeenten, namelijk : Abolens, Acosse, Aineffe, Amay, Ambresin, Amonines, Ampsin, Antheit, Arbrefontaine, Avennes, Avernas-le-Bauduin, Avin, Awirs, Barvaux, Basse-Bodeux, Bergilers, Berloz, Bertrée, Bettincourt, Bierwart, Bierset, Bihain, Blehen, Bleret, Boelhe, Bomal-sur-Ourthe, Borlez, Bovenistier. Bovigny, Bra, Braives, Burdinne, Celles-lez-Waremme, Chapon-Seraing, Cherain, Chevron, Chokier, Ciplet, Clermont-sous-Huy, Corswarem, Cortil-Wodon, Cras-Avernas, Crehen, Crisnée, Darion, Donceel, Durbuy, Ehein, Engis, Érezée, Fallais, Fexhe-le-Haut-Clocher, Fize-Fontaine, Fize-le-Marsal, Flône, Fooz, Forville, Fosse (Liège), Freloux, Fronville, Fumal, Geer, Gleixhe, Grand-Axhe, Grand-Hallet, Grand-Halleux, Grandhan, Grandmenil, Haneffe, Hannèche, Hannut, Harre, Hemptinne-Éghezée, Hermalle-sous-Huy, Héron, Heyd, Hodeige, Hollogne-sur-Geer, Horion-Hozémont, Hotton, Huccorgne, Izier, Jandrain-Jandrenouille, Jehay-Bodegnée, Jeneffe-en-Hesbaye, Kemexhe, Lamine, Lamontzée, Lantremange, Latinne, Lavoir, Lens-St-Remy, Lens-St-Servais, Les Waleffes, Lierneux, Ligney, Limont, Lincet, Malempré, Marneffe, Meeffe, Merdorp, Moha, Momalle, Mont, Montleban, Mormont, Moxhe, Neuville-en-Condroz, Noduwez, Noville-les-Bois, Noville-lez-Fexhe, Odeigne, Odeur, Oleye, Omal, Orp-le-Grand, Oteppe, Pellaines, Petit-Hallet, Pontillas, Poucet, Pousset, Ramet, Remicourt, Roloux, Rosoux-Crenwick, Saint-Georges-sur-Meuse, Septon, Seraing-le-Château, Soy, Les Tailles, Thisnes, Tohogne, Tourinne-la-Chaussée, Trognée, Vaux-

Chavanne, Vaux-et-Borset, Velroux, Verlaine, Vielsalm, Vieux-Waleffe, Viemme, Ville-en-Hesbaye, Villers-le-Bouillet, Villers-le-Peuplier, Villers-l'Évêque, Villers-Ste-Gertrude, Vinalmont, Voroux-Goreux, Wanne, Wansin, Wanze, Waremmé, Waret-l'Évêque, Warnant-Dreye, Wasseiges, Wéris, Wibrin.

De Commissie is op het Eerste Internationale Congres voor Algemene Dialectologie, te Leuven van 21 tot 25 augustus en te Brussel op 26 en 27 augustus 1960, vertegenwoordigd door de HH. É. LEGROS en J. L. PAUWELS.

Met verschuldigde hoogachting,

Luik en Brussel, 15 mei 1961.

De Secretaris,

J. WARLAND.

De Voorzitter,

A. VAN LOEY.